

LA CAPELLA DE
LA MARE DE
DÉU DELS
DOLORS DE
L'ESGLÉSIA
PARROQUIAL DE
SANTA MARIA
DE L'ALBA
DE TÀRREGA

Per Roisin Ribalta Mc Elherron

13

INTRODUCCIÓ

L'església parroquial de Santa Maria de l'Alba de Tàrrega és situada al casc antic de la ciutat, a la plaça major, on també és bastida la casa de la vila. Aquests dos edificis configuren l'eix urbanístic i monumental de l'antiga vila en una plaça des d'on s'inicien els principals carrers del casc històric: carrers d'Urgell, Major d'Agoders, de Cervera (actualment, carrer del Carme.)

L'actual església parroquial de Tàrrega on hi ha ubicada la capella dels Dolors es començà a construir el darrer quart del segle XVII. La causa d'aquesta important obra monumental fou el greu deteriorament sofert per la precedent església romànica, a causa de la caiguda del campanar, que la malmeté de manera irreparable.

Davant d'aquest fet, la paeria va cridar el destacat arquitecte fra Josep de la Concepció per tal que donés el seu parer i les possibles solucions. Fra Josep arribà a Tàrrega el primer d'abril de 1672. El seu dictamen fou molt clar. No era possible de conservar l'antic temple, i per tant calia fer-ne un de nou:

«Fonch proposat que lo die després ahir arribà en la present vila lo Pare Fr. Joseph de la Concepció, religiós de Sant Joseph. Aquí, dies ha que se esperava, a efecte de mirar lo estat de la Iglesia, y lo modo que se podia tenir en repararla. Y havent mirat y recorregut dita Iglesia, ha fet relació que no és possible poderse conservar, y que careix del tot de reparo algú, y que és forçós haverne de fer altra, y campanar [...]»¹

El mateix fra Josep de la Concepció seria l'autor del nou projecte arquitectònic. Aquest projecte es conserva en un magnífic pergami policromat a l'Arxiu Parroquial de Tàrrega.

Malgrat l'interès dels ciutadans i de la mateixa paeria, les obres s'endarreriren, i fins i tot s'aturaren, a causa d'una forta sequera a tot el país, que multiplicà les moltes necessitats que hi havia, i que va impedir, doncs, el finançament de l'obra de la manera i en els terminis previstos.

L'any 1688, i malgrat les dificultats esmentades, foren acabats els tres braços curts del creuer i la primera capella de cada costat de la nau central. El cimbori estava a punt de ser començat i la capella de les Santes Espines estava gairebé enllestida. Quant a la capella de la Mare de Déu dels Dolors, no la van començar a construir fins a l'any 1704.

Va ésser a finals del 1742 quan l'empresari i mestre d'obres Pau Serradell notificà a l'Ajuntament de Tàrrega que ja havia acabat les obres contractades de l'església i del campanar nous. El campanar ha resultat inacabat, a l'igual que la façana principal, si observem el projecte original de fra Josep de la Concepció.

MARC ARQUITECTÒNIC

A Catalunya l'espai religiós va tenir una funció eminentment pràctica, deixant de banda el simbolisme que trobarem en determinats llocs de la península i també a Europa. S'entenia l'espai com un lloc de reunió dels fidels, espai per al culte.

Per tant, la tipologia que trobarem arreu de Catalunya serà, bàsicament, la que tendeix cap

al classicisme, amb esglésies d'una sola nau amb capelles laterals intercomunicades i fals creuer amb cúpula, que s'acosten als models contrareformistes, derivats de l'església del Gesú a Roma. Una altra característica existent en els edificis religiosos arreu de Catalunya i també de la península és la utilització d'un cor alt sobre el primer tram de l'església.

FRA JOSEP DE LA CONCEPCIÓ I L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE TÀRREGA

Josep Ferrer, fra Josep de la Concepció, carmelita descalç, fou l'arquitecte que projectà el conjunt de l'església parroquial de Tàrrega i, a dintre, les capelles de la Mare de Déu dels Dolors i de la Mare de Déu del Roser, bastides els anys 1704 i 1724, respectivament.

D'ell s'ha dit que és l'autor que més bé representa la tendència classicista. Se sap que va treballar a Catalunya i també a la resta de la península.

Realitzà nou temples: dos parroquials -entre aquests, el de Tàrrega- i set conventuals -Vic, la Selva del Camp, Balaguer, Tarragona, Tortosa, Gràcia i Madrid-.

L'esquema de la parròquia de Tàrrega és l'esquema típic que es donava amb la Contrareforma: una sola nau i capelles laterals, amb la varietat que aquestes són intercomunicades. La parròquia de Tàrrega recorda la de Vic, amb els tres cossos, ben definit el central i amb un campanar adossat que ens remet a l'existent a Vilanova i la Geltrú.

El campanar combina les formes quadrades del primer cos amb la forma octogonal del cos superior, esquema típic dels models de fra Josep de la Concepció. S'ha dit d'aquest esquema que tingué un gran èxit en les esglésies rurals catalanes.

CAPELLA DELS DOLORS

LES CONFRARIES

Tàrrega ha tingut una gran tradició de confraries. La Confraria dels Dolors era una de les més antigues, juntament amb la Confraria del Roser. Els capitans d'aquesta última congregació, abans de l'enderrocament de l'antiga parròquia, volien canviar de lloc la capella de la Mare de Déu, atès que aquesta era ja massa petita, i demanaren a la prohomenia que:

«[...] se mude la Capella de Nostra Senyora del Roser allí hont és la porta del fossar»²

La prohomenia, que va veure aquesta necessitat acordà que:

«[...] envien a cercar dos mestres de cases per a que miren com se ha de fer pera que estigui bé»³

Aconseguiren capella nova, però poc després, el 15 de febrer de 1672, caigué el campanar i enderrocà la dita capella, a més d'altres zones de l'església.

Van passar molts anys abans que els confreres del Roser poguessin construir una nova capella. Fou l'1 d'abril de 1727 que els capitans demanaren permís al bisbe de Solsona per a construir-la de nou. El bisbe donà el seu permís el mateix any. Tot seguit es demanà l'opinió a dos especialistes perquè examinessin la construcció de la capella en el lloc que fra Josep de la Concepció li destinà. Els experts certificaren que no hi havia cap classe de perill i es podia edificar en el lloc pensat: a la part de l'espístola de la capella de les Santes Espines⁴.

Però la capella no es va fer tan de pressa com s'esperava, atès que l'ajuntament no va donar el seu permís perquè les obres comencessin. I, a més, posà una condició:

«[...] que la Confraria dega primer comprar la casa de Pere Carnisser y per medi de la dita casa deixar eixida y pas des de la plasseta dels Albes a la plasseta dels Carners bastant i capàs a coneguda dels Regidors»⁵

1. Retaul de la capella dels Dolors de l'església parroquial de Tàrraga, destruït el 1936. Fotografia treta del llibre de Lluís Sarret: **La venerable Congregació de la Mare de Déu dels Dolors de Tàrraga**. Tàrraga, 1935. (Reproducció: Jesús Vilamajó).

La confraria comprà la casa Carnicer i féu l'operació que l'Ajuntament demanava.

A finals del segle passat, la major part de les confraries existents a Tàrrrega es desferen, per falta d'assistència o per falta de diners. De les que sobrevisqueren cal destacar aquesta confraria del Roser i la que venerava la Mare de Déu dels Dolors.

FINANÇAMENT I CONSTRUCCIÓ DE LA CAPELLA DELS DOLORS

El finançament d'aquesta capella tingué diverses fonts: l'església, la prohomenia i els particulars. D'entre aquests últims caldria destacar el matrimoni Jover-Nadal, que donà cada any, i durant quatre anys seguits, cent lliures de moneda barcelonesa a la Venerable Congregació dels Dolors, la qual cosa representava una seguretat de poder edificar la capella.

El 20 de desembre de 1702 el Consell de la Vila cedeix un tros de fossar del costat de ponent de l'església parroquial i permet donar tota la pedra i argamassa necessàries:

«[...] Fonch proposar que per part de la confraria de la Venerable Congregació de Maria Santíssima dels Dolors [...] Fonch resolt se'ls senyala lloch, se'ls dona la pedra posada apeu de obra, y la argamassa serà menester»⁶

El 28 de juliol de 1703 el reverend Antoni Peiró, síndic de la venerable congregació, va escriure al vicari general de Solsona demanant-li novament l'aprovació de la concòrdia entre la venerable congregació i el matrimoni Jover-Nadal.

Fou el mestre Pau Serradell qui va fabricar la capella. L'any 1705 Pau Serradell va deixar complert el seu compromís però la venerable congregació encara va tardar molts anys a tenir acabada la capella, bé per manca de diners, bé per les incidències de la guerra. Hem de tenir en compte que el mes d'abril de 1714 ni tan sols era coberta. Recomençaren les obres, encara que amb molta lentitud.

L'any 1745 es tractà d'obrir el portal que havia de posar en comunicació l'església parroquial amb la capella dels Dolors per la paret lateral dreta de la capella de les Santes Espines. Però els mestres de cases de la vila Pau Serradell i Feliu Roca fan un informe desfavorable a l'esmentada obra:

«[...] Aixís que som del parer y dictaminem que serà molt acertada resolució del Magnífich Ajuntament de la present vila lo no permetrer que se toque poch ni molt dita paret de la Capella de Santes Espines, ni deixar obrir portal algún en la dita paret per obviar de eixa manera tota contingència»⁷

Fou necessari, doncs, per entrar a la capella, utilitzar el portal que ja servia per fer les obres, situat a la paret de ponent de la mateixa capella, i al costat de la de les Santes Espines.

Atès que ningú no vigilava l'entrada, els veïns se la van anar fent seva fins al punt que hi havien arribat a aixoplugar diferents animals. Per poder acabar amb aquesta situació van tornar a l'Ajuntament i demanaren autorització per obrir el ja projectat portal a la paret lateral de la capella de les Santes Espines, autorització que, a partir d'aquests fets, els donaren.

A partir d'aquest moment varen seguir les obres sense cap altre tipus d'incident, de manera lenta, com ja s'ha comentat, pels diferents problemes -tant econòmics com polítics- habituals en aquella època.

Cal remarcar, de tota manera, que la capella de la Mare de Déu dels Dolors, a banda d'haver estat cremada durant la guerra civil, va ser traslladada dues vegades de lloc: primerament, on hi ha avui l'altar del Sagrat Cor, i després, on la trobem actualment, que també és la capella del Sagrament, ubicada en una ala que es construí posteriorment i que no havia estat projectada per fra Josep.

IMATGE DE LA MARE DE DÉU DELS DOLORS AMB EL SEU FILL ALS BRAÇOS

La imatge actual és una reproducció del grup escultòric que va dur a terme Pere Costa i Ca-

2. Detall de la imatge dels Dolors del llibre de Lluís Sarret ja esmentat. (Reproducció: Jesús Vilamajó).

ses. Pere Costa, escultor, arquitecte i heraldista, executà nombrosos retaules i creà distints grups escultòrics, com el de **La caritat** (façana de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona). També és autor de la imatge titular de la façana de Sant Miquel del port de Barcelona i del grup de **La pietat**, per a la mateixa església parroquial de Tàrrega.

Pere Costa i Cases ha estat considerat com una figura important del Barroc català, a més d'haver estat el primer escultor català de l'Acadèmia de San Fernando.

Quant a la imatge de la Mare de Déu, abans de la guerra civil de 1936-1939, la secundària dins d'aquest grup escultòric, està documentat el fet que les set espases que travessaven el cor de la Verge eren, des del seu origen, grans i proporcionades, però durant la dècada dels trenta una priora canvià aquestes espases per unes de més petites. Així la imatge de la Verge perdé l'equilibri del què gaudia originàriament.

En la figura detallada de Jesús mort que Maria manté als seus peus és on trobàvem l'expressió viva i reveladora dels cruels turments soferts. Gaudia d'una ben estudiada anatomia i hom havia exaltat, en aquesta escultura, la qualitat de la pell i de la musculatura esllanguida que seguia el moviment del cos deixat anar de Jesús.

Aquest grup escultòric fou destruït -com el retaule- durant la guerra civil i, posteriorment, a partir de les fotografies existents, fou feta la reproducció que avui en dia es troba a la nova capella dels Dolors.

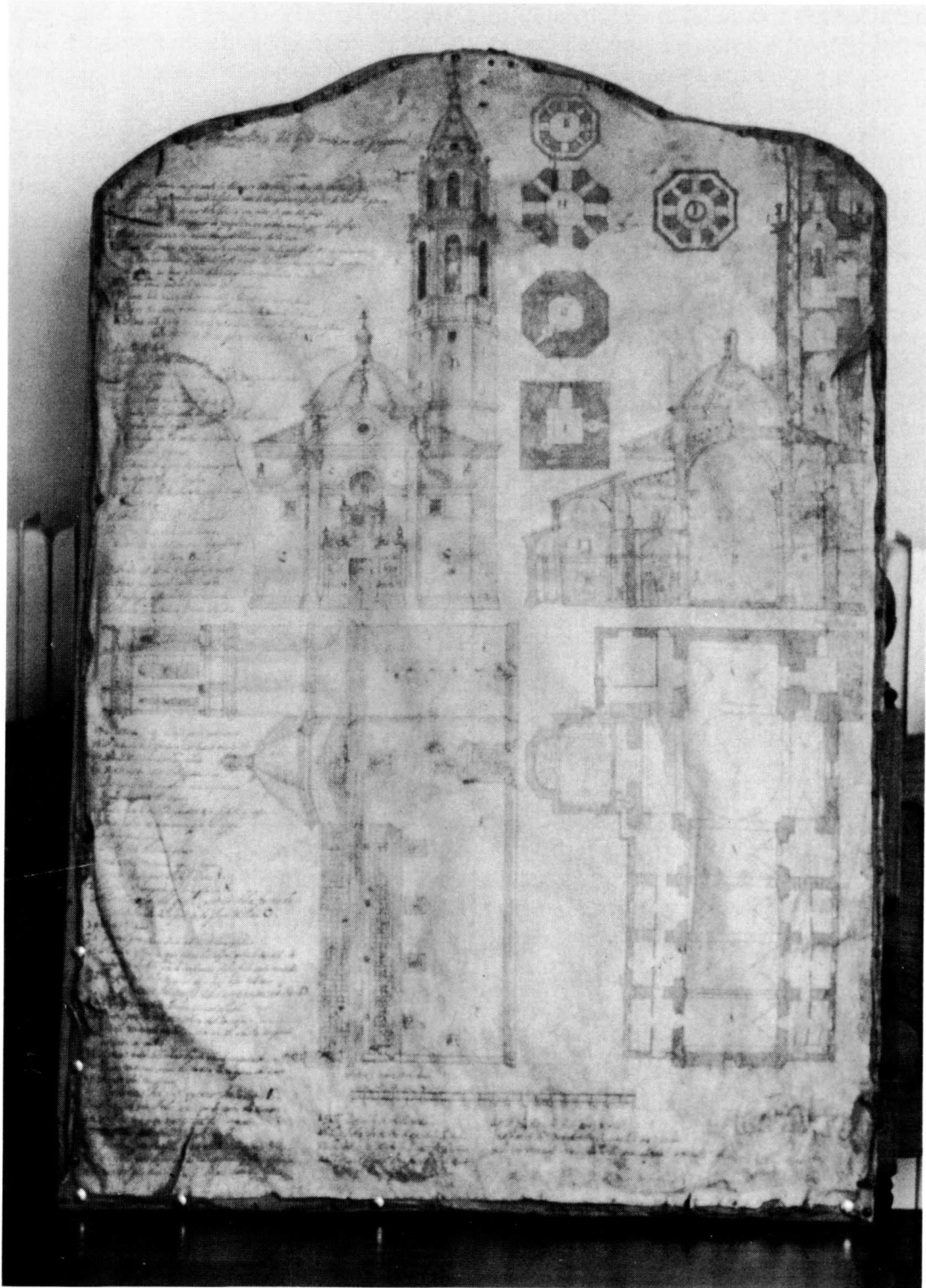
EL RETAULE

El retaule es va construir a costa del targari Antoni Mestres Mestres, candeler de cera de la vila, el qual deixà 750 lliures en moneda barcelonesa, per a la seva ànima, a favor de la Venerable Congregació de la Mare de Déu dels Dolors. El dia 20 de març de 1757 la Junta de la Congregació va signar a favor d'Antoni Mestres el document on es feia esment de la quantitat de 600 lliures esmerçades:

«[...] en la fàbrica y construcció de un retaule que se troba assentat y posat en la Capella de la dita Venerable Congregació»⁸

S'ignora l'artista que el construí. Hi ha, però, una contracta feta el 22 de maig de 1758 entre la Junta de la Venerable Congregació i el Sr. Josep Miraguelo, daurador de Lleida, segons la qual aquest últim es comprometia a pintar i daurar l'esmentat retaule, la trona i la grua de la llàntia, sota els capítols i condicions que transcrivim:

«Primo: Que la talla de dit retaule ha de ser dorada y a sos puestos bronsejada.- Itm: Que en la arquitectura, ço es, los bossells, mitjas canyas, goletas, fillets, gallons obuls i granets, ha de ser tot dorat y a sos punts tambe bronseijat.- Itm: Que todas las caras ha de ser encarnadas y los angels acolorits en flors de or ahont sia necessari o se requeresca.- Itm: Que tots los plans de dit retaule han de ser jaspeats, y les quatre columnes blavas en copes d'or de petxina, podent fer visurar la obra en qualsevol estat y quan aparega.- Itm: Que dega fer en lo dorar dit retaule tot lo necessari y convenient, encara que ab la present nos notia hi advertesca, pera que estiga ab la decencia corresponent, ajustada als pactes sobre mencionats.- Itm: Que sera de la obligació de dit Josep Miraguelo lo tenir concluhit lo dorar lo referit retaule per lo dia o festa de Nadal del Senyor del present i corrent any.- Itm: Que per tota la referida obra de dorar lo sobredit retaule en la forma y pactes sobre mencionats, dita Congregació li donarà i pagarà quatre centes lliures moneda barcelonesa, a saber, cent lliures de comptants lo dia present, altres cent lliures lo dia o festa de Nadal del Senyor proxim vinent del present i corrent any, setanta lliures per Nadal de 1759, altres setanta lliures per Nadal del Senyor de 1760 y les restants seixanta lliures per Nadal del Senyor de 1761»⁹

3 Projecte de l'església parroquial de Tàrraga, per Fra Josep de la Concepció, any 1672. Pergamí policromat a l'Arxiu Parroquial de Tàrraga (Fotografia: Jesús Vilamajó).

El retaule constava de set quadres pintats que representaven els set dolors de la Mare de Déu. El quadre frontal era movedís, per tal que es pogués veure la venerada imatge de la Mare de Déu, situada dins el seu cambril. Aquest era vist durant les festes de la Mare de Déu i quan celebrava algun acte de devoció especial. Els altres dies de l'any era tancat.

El primer quadre frontal va envellir i es va estripar molt aviat. Llavors, els congregants i devots manifestaren la seva intenció de pagar les despeses si se n'hi posava un altre de nou, igualment pintat. L'any 1783 decideixen de fer-lo i encarreguen al prior de la congregació que s'encarregui d'aquest afer.

Pel que respecta al cambril, aquest era molt senzill i tot de fusta, amb els graons extremadament incòmodes per pujar els fidels a adorar la imatge dels Dolors amb el seu Fill. Així doncs, va ser reformat i embellit l'any 1889. Tothom reconeixia que era molt senzill, però ni les circumstàncies ni els mitjans econòmics no van permetre de fer-lo més «digne».

El decorat del retaule dels Dolors era molt descolorit a causa del fum que es va produir en l'incendi del dilluns de vuitada de Corpus de l'any 1845. Aquest incendi va destruir l'altar major, l'orgue i bona part de l'església parroquial.

Anys més tard el retaule amenaçava de caure. Algunes senyores congregants es van oferir a sufragar les despeses de l'arranjament del cambril, presbiteri i sagristia. S'acceptà la proposta: van fer els plànols i contractaren el mestre d'obres el mes d'agost de 1889. És en aquesta data quan comença la reforma, la qual durà fins al mes de febrer de 1890.

Durant aquesta reforma es va fer de nou la paret d'obra on hi havia el retaule. També es construïren una escala nova per pujar al cambril i una espaiosa sagristia.

El resultat final va ser, segons alguns cronistes, l'embelliment de la capella, malgrat que quedaren tancades les dues finestres. Fou pintada de nou l'església i es construïren quatre confessionaris, que varen ser empotrats a les parets. Segons altres fonts, aquestes modificacions deformaren notablement l'aspecte artístic del grup escultòric.

Durant la guerra civil l'església parroquial la van convertir en mercat municipal i l'esmentat retaule va ser cremat.

SEPULTURES

L'any 1737 varen demanar permís al canonge de la catedral de Solsona i vicari general del bisbat per poder construir sepultures a la capella dels Dolors. Varen respondre el 16 de maig, concedint no solament la possibilitat de fer sepultures particulars sinó també una fossa per soterrar els congregats i els devots que així ho demanessin.

En fer l'any 1889 la reforma de la capella, varen desaparèixer totes aquestes sepultures.

NOTES

1. Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga (AHCT), Fons municipal de Tàrraga (FMT), Llibre de consells, 1670-1683, folis 70 v.-71 r; SEGARRA i MALLA, J.M.: *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions*, Vol. II, Tàrraga, Museu Comarcal, 1987, pp. 177 i ss.
2. AHCT, FMT, Llibre de consells, 1643-1655, folis 11 r.-11 v.
3. *Ibidem*, fol. 73 r.
4. AHCT, FMT, Llibre de consells, 1716-1731, folis 72 v.-73 r. (foliació del plec d'actes de 1723-1728).
5. *Ibidem*, fol. 73 r.
6. AHCT, FMT, Llibre de consells, 1698-1715, folis 137 v.-138 r.
7. AHCT, FMT, Llibre de registres de l'Ajuntament, 1743-1745, foli 42, r.-v.
8. Arxiu Històric Comarcal de Cervera, Fons notarial de Tàrraga, notari Marià Terés i Mateu, protocol de 1757, foli 107 r.
9. *Ibidem*, protocol de 1758, foli 199 r.

BIBLIOGRAFIA

- SARRET i PONS, LLUÍS: *La Venerable Congregació de la Mare de Déu dels Dolors*, Tàrraga, Impremta Camps Calmet, 1935.
- SEGARRA i MALLA, JOSEP MARIA: *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions (segles XVI-XVIII)*, Vol. II, Tàrraga, Museu Comarcal, 1987.
- MARTINELL, CÉSAR: «Un arquitecto eminente del S. XVII. Fray Josep de la Concepció "El Tracista"», *Cuadernos de Arquitectura*, Número 63, Barcelona, 1966.